

FITXA IDENTIFICATIVA	
Dades de l'assignatura	
Codi	30679
Nom	HISTÒRIA DE L'ART ANTIC
Crèdits	5
Hores	50
Curs acadèmic	2019/2020

Itinerari	Curs	Període
HISTÒRIA DE L'ART	PRIMER	1 QADR.

Professorat	Departament de cada una
JOSEP MONTESINOS I MARTÍNEZ	HISTÒRIA DE L'ART

Descripció general de la matèria

Aproximació a les expressions artístiques de l'Antiguitat. Des del Pròxim Orient, Egipte i món Mediterrani, Grècia, Roma i algunes cultures de l'entorn.

La matèria es donarà en valencià

Llistat de continguts	Descripció de continguts
HISTÒRIA DE L'ART ANTIC Prof. Josep Montesinos	HISTÒRIA DE L'ART ANTIC Prof. Josep Montesinos i Martínez
Bloc temàtic I. Art a Mesopotàmia i Llevant Mediterrani	Bloc temàtic I. Art a Mesopotàmia i Llevant Mediterrani Unitat 1. Marc geogràfic i històric. La Protohistòria.
Bloc temàtic II. Art d'Egipte.	Unitat 2. Art sumeri, Acadio i neosumeri. Unitat 3. Art Assiri.
Bloc temàtic III. Art grec i món Mediterrani	Unitat 4. Art Babilònic. Unitat 5. Art Persa.
Bloc temàtic IV. Art romà.	Unitat 6. El Llevant: Art de Síria, Fenici. Hittites Bloc temàtic II. Art d'Egipte. Unitat 7.- Marc geogràfic i històric. La Prehistòria. Unitat 8.- Característiques de l'art en l'Egipte faraònic. Unitat 9.- Època tinita. Dinasties I i II. Unitat 10.- Imperi Antic. Dinasties III a VI. Unitat 11.- Primer Període Intermedi, Dinasties VII-X. Imperi Mitjà, XI-XII Dinasties. Segon Període Intermedi, XIII-XVII Dinasties. Unitat 12.- L'Imperi Nou, Dinasties XVIII-XX.

	<p>Unitat 13.- III Període Intermedi. L'ocàs de l'art egipci.</p> <p>Bloc temàtic III. Art grec i món Mediterrani</p> <p>Unitat 14. - L'espai geogràfic. Els precedents. La Prehistòria. L'art minoic. L'art micènic. Grècia dels segles XII al VII a.C.</p> <p>Unitat 15. - Art grec arcaic.</p> <p>Unitat 16. - Art grec del període Clàssic. Severo. Ple. Tardà.</p> <p>Unitat 17.- Art grec del període Hel·lenístic.</p> <p>Unitat 18.- Reflexos en el Mediterrani. Art etrusc. Art ibèric</p> <p>Bloc temàtic IV. Art romà.</p> <p>Unitat 19. - Art romà del període de la República.</p> <p>Unitat 20.- Art romà altoimperial: August i la dinastia juli- claudia.</p> <p>Unitat 21- Art romà altoimperial: els Flavis. Emperadors hispans</p> <p>Unitat 22.- Art romà altoimperial:, Antonins, Severs.</p> <p>Unitat.23- Art romà del Baix Imperi. Tetrarquia. Constantí. Postconstantinià.</p>
--	---

Metodologia docent

- Classes teòriques al voltant de les expressions artístiques de les diverses civilitzacions de l'Antiguitat.
- Pràctiques a l'aula d'indentificació, anàlisis i comparació d'obres d'art al seu contexte històric i geogràfic.
- Visita a alguna exposició o itinerari per l'Art i la Cultura de l'antiguitat del nostre entorn.

Avaluació

És obligatòria i correspon al professorat. La qualificació d'Apte s'obté quan l'assistència de l'alumne supere el 80% de les classes presencials (cal signar cada sessió) i es demostre l'aprofitament dels coneixements mitjançant un sistema d'avaluació contínua. En altre cas, l'alumne apareixerà a les actes com No presentat.

FITXA IDENTIFICATIVA

Dades de l'assignatura	
Codi	30680
Nom	Història de l'Art Medieval
Crèdits	5
Hores	50
Curs acadèmic	2019/2020

Itinerari	Curs	Període
Història de l'Art	Primer	Primer quadrimestre

Professorat	Departament
María Elvira Mocholí Martínez	Història de l'Art

Descripció general de la matèria

La assignatura ofereix a los alumnes una visió general de la història del art medieval de Europa i el Pròxim Orient, desde el primer art cristià hasta finales del siglo XV. El objetivo principal es dotar a los alumnos de los conocimientos necesarios para distinguir los diferentes estilos artísticos e interpretar la producción visual de cada período en su contexto histórico.

Llistat de continguts	Descripció de continguts
1. Introducció històrico-cultural	1. Visió general de los principales acontecimientos históricos ocurridos en la Edad Media, con apoyo de mapas.
2. La baja Antigüedad: el primer arte cristiano	2. Formación del arte cristiano a partir del Edicto de Milán y estudio de sus primeras manifestaciones artísticas hasta el siglo V.
3. El imperio romano oriental: el arte bizantino	3. Estudio del arte bizantino desde el siglo V hasta la caída del imperio en 1453.
4. El arte de los reinos germánicos	4. Incluye el arte ostrogodo, visigodo y franco.
5. Arte islámico	5. Estudio de los primeros siglos del arte islámico y las principales manifestaciones artísticas de Al-Andalus.
6. El renacimiento carolingio. Europa hacia el año 1000	6. Arte del imperio carolingio y arte ottoniano, correspondiente al posterior sacro imperio romano germánico. Incluye el arte prerrománico hispano: el arte asturiano y el arte mozárabe, contemporáneos a los anteriores.
7. El primer arte europeo: el arte románico	7. Estudio de los fundamentos del arte románico y su manifestación en distintas regiones europeas.
8. El nacimiento del arte gótico	8. Formación del arte gótico y primeras manifestaciones francesas.
9. El arte gótico en Europa	9. Estudio del arte gótico en el resto de Europa. Incluye el arte gótico mediterráneo.

Metodologia docent

Las tres horas de clase presenciales por semana serán clases teóricas con apoyo visual o audiovisual, en las que se expondrán los aspectos fundamentales de la materia. Eventualmente, se podrán llevar a cabo prácticas, con lecturas de textos para su análisis y comprensión, con el consiguiente debate, si procede, en el que los alumnos aplicarán los conocimientos adquiridos. La docencia en el aula se completará con visitas a monumentos y museos de la ciudad de Valencia, como el Museo de Bellas Artes.

Avaluació

És obligatòria i correspon al professorat. La qualificació d'Apte s'obtindrà quan l'assistència de l'alumne supere el 80% de les classes presencials (cal signar cada sessió) i es demostre l'aprofitament dels coneixements mitjançant un sistema d'avaluació contínua. En altre cas, l'alumne apareixerà a les actes com No presentat.

Referències bàsiques de la matèria: bibliogràfiques/ webgràfiques

- BANGO, I. *et al.*, (1996): *Historia del Arte*, vol. 2. La Edad Media, Madrid, Alianza.
- BANGO, I. y ABAD, C., (1996): *Arte Medieval I*, Madrid, Historia 16.
- BARRAL, X. (1998): *La Alta Edad Media. De la Antigüedad Tardía al Año Mil*, Colonia, Taschen.
- BECKWITH, J. (1995): *El arte de la Alta Edad Media*, Madrid, Destino.
- BECKWITH, J., (1997): *Arte paleocristiano y bizantino*, Madrid, Cátedra.
- CAMILLE, M., (2000): *El ídolo gótico. Ideología y creación de imágenes en el Occidente medieval*, Madrid, Akal.
- CONANT, K. J., (2001): *Arquitectura carolingia y románica*, Madrid, Cátedra.
- DURLIAT, M. (1992): *El Arte Románico*, Madrid, Akal.
- ESPAÑOL BERTRAN, F. (1989): *El arte gótico*, Madrid, Historia 16.
- GARCÍA MARSILLA, J. V. (2002): *Història de l'Art Medieval*, Valencia, Universitat de València.
- GARCÍA MARSILLA, J. V. (dir.) (2011): *Historia del Arte Medieval*, Valencia, PUV, 2011.
- HALLSTEIN, M. y DELIUS, P., (2001), *El Islam. Arte y arquitectura*, Barcelona, Könemann.
- TOMAN, R. (ed.) (1996): *El románico. Arquitectura, escultura, pintura*, Colonia, Könemann.
- YARZA, J., (1987): *Arte y arquitectura en España (500-1250)*, Madrid, Cátedra.
- YARZA, J. y MELERO, M., (1996): *Arte Medieval II*, Madrid, Historia 16.
- ZARAGOZÁ, A. (eds.) (2003): *Una arquitectura gótica mediterránea*, 2 vols., Valencia, Generalitat Valenciana.

FITXA IDENTIFICATIVA	
Dades de l'assignatura	
Codi	30678
Nom	Prehistòria de l'Art
Crèdits	5
Hores	50
Curs acadèmic	2019/2020

Itinerari	Curs	Període
Història de l'Art	1r	2n quadrimestre

Professorat	Departament
Manuel Pérez Ripoll	Prehistòria, Arqueologia i H ^a . Antiga

Descripció general de la matèria

S'ofereix una visió general de l'Art Prehistòric, des dels seus orígens fins a l'Edat dels Metalls: - la pintura, escultura, relleu i gravat. -L'inici de l'arquitectura domèstica i comunitària. -El desenvolupament de l'arquitectura funerària. -La metal·lúrgia i l'art. Amb això, es pretén oferir les arrels de les manifestacions artístiques, el desenvolupament de les seves tecnologies paral·lelament a les transformacions de l'economia i de la societat i, per tant, com una manifestació de la societat i les seves creences.

Llistat de continguts	Descripció de continguts
1.- Introducció. Tècniques prehistòriques.	1. Plantejament general. Tècniques: escultura, relleu, gravat i pintura. Matèries primeres. Pigments. L'art parietal i l'art mobiliari.
2.- Els inicis de l'art prehistòric.	2. Van ser capaços els neandertals de tenir art? El naixement de l'art al Paleolític mitjà d'Àfrica.
3.-L'Art al llarg del Paleolític superior.	3. La pintura rupestre. Anàlisi de tres importants coves: Chauvet, Lascaux i Altamira. L'escultura i el relleu al paleolític. El gravat i els diversos suports.
4.- El naixement de l'agricultura i la ramaderia. Nous conceptes artístics.	4. Els nous canvis econòmics i socials del neolític comportaren un món nou de creences i mites que van repercutir en l'art. La pintura, escultura, relleu i gravats al neolític. La ceràmica: tecnologia, funcionalitat i decoració. L'arquitectura domèstica i espais públics.
5.-L'art davant de la primera edat dels metalls, el Calcolític.	5. L'art com un reflex de la divisió social. La utilització d'una nova matèria primera: el metall de coure. Entrada a l'escena artística de dos metalls nobles: l'or i la plata. L'arquitectura: poblats; el megalitisme.

6.- L'Edat del Bronze. La configuració de l'estat. L'art com a plasmació d'una elit.	6. L'art al servei d'una minoria elitista. L'arquitectura domèstica, l'arquitectura palatina i l'arquitectura funerària. L'orfebreria. La metal·lúrgia com a distintiu social. La ceràmica.
--	---

Metodologia docent

Hi haurà una explicació teòrica de cada tema amb un aclariment dels termes i tècniques utilitzades.

Aquestes explicacions sempre aniran acompanyades dels suports visuals aportats amb el Power point.

Al mateix temps, es projectaran pel·lícules per als temes que tinguin disponibilitat.

Els documentals són una part important del suport visual.

Els alumnes disposaran dels Powers, que es trobaran penjats a l'aula virtual.

S'incentivarà la participació dels alumnes amb la finalitat de que exposen davant dels seus companys determinats temes

Avaluació

És obligatòria i correspon al professorat. La qualificació serà Apte quan l'assistència arribe com a mínim al 80% de les classes (cal signar cada sessió) i amb un aprofitament dels coneixements demostrat mitjançant el sistema d'avaluació contínua.

En qualsevol altre cas, l'alumne apareixerà a les actes com No presentat.

Referències bàsiques de la matèria: bibliogràfiques/ webgràfiques

Bahn, P.G. 1998: *The Cambridge Illustrated History of Prehistoric Art*. Cambridge University Press. Cambridge.

Barandiarán, 2006: *Imágenes y adornos en el arte portátil paleolítico*. Ariel Prehistoria. Barcelona

Clottes, J. y Lewis-Williams, D. 1996: *Les Chamanes de la Préhistoire*. Editorial Seuil, Paris.

Cabrera Valdés, Victoria, 2001. *Prehistoria (obra completa)*. UNED.

Cauvin, J. 1994: *Naissance des divinités. Naissance de l'agriculture. La révolution des symboles au Néolithique*, CNRS Éditions, Paris.

Curtis, Gregori, 2009. *Los pintores de las cavernas*. Turner

Delporte, H. 1990: *L'image des animaux dans l'art préhistorique*. Picard

Desruisseaux, J.L. 1989: Instrumental prehistórico: forma, fabricación, utilización. Edit. Masson (Versión española de V. Villaverde). Barcelona.

García Sanjuán, L. (ed), 2008: Patrimonio megalítico: Más allá de los límites de la Prehistoria. Especial monográfico, Boletín del Instituto Andaluz del Patrimonio Histórico, 67.

Hernández, M.S., Ferrer, P. y Catalá, E., 1988. Arte rupestre en Alicante. Alicante.

Leroi-Gourhan, A. 1984: *Símbolos, Artes y Creencias de la Prehistoria*. En J. M. Gómez-Tabanera (ed.). Ediciones Istmo. Madrid.

Lorblanchet, M. 1995: Les grottes ornées de la préhistoire. Nouveaux regards. Editorial Errance. París.

Lorblanchet, M. 1999: La naissance de l'art: genèse de l'art préhistorique dans le monde. Editorial Errance. París.

Menéndez, M. 2004: El medio es el mensaje. In La materia del lenguaje prehistórico. El arte mueble paleolítico de Cantabria en su contexto. P.Arias y R.Ontañón (Edit.)pp. 141-150

M. Menéndez Fernández et al., 2009. El arte en la Prehistoria. UNED.

Moure Romanillo, Alfonso ... [et al.], 2008. Arqueología del arte prehistórico en la Península Ibérica. Ed. Síntesis.

Moure Romanillo, A. 1999: *Arqueología del Arte Prehistórico en la Península Ibérica*. Edit. Síntesis. Madrid.

FITXA IDENTIFICATIVA	
Dades de l'assignatura	
Codi	30681
Nom	Història de l'Art del Renaixement
Crèdits	5
Hores	50
Curs acadèmic	2019/2020

Itinerari	Curs	Període
Història de l'Art	2n	1r quadrimestre

Professorat	Departament
Sergi Doménech Garcia	Història de l'Art

Descripció general de la matèria

L'assignatura mostra l'evolució de les manifestacions artístiques dels segles XV i XVI a Itàlia durant el Quattrocento i Cinquecento i la seua difusió a Espanya, mitjanant l'estudi de les fites artístiques i de les obres més importants del període.

Llistat de continguts	Descripció de continguts
I. L'art en la Itàlia del Quattrocento	1.1. Arquitectura: Característiques generals. Brunelleschi, Alberti i altres arquitectes. 1.2. Escultura: Els inicis de l'escultura del Renaixement. Ghiberti, Brunelleschi i altres mestres. 1.3. Pintura. Característiques generals. L'escola florentina en la primera meitat del segle. Altres escoles en la segona meitat.
II. L'art en la Itàlia del Cinquecento	2.1. Arquitectura. Roma: Bramante, Miquel Àngel i Viognola. El nord d'Itàlia. Palladio i Sansovino. 2.2. Escultura. Miquel Àngel, Gianbologna i altres mestres. 2.3. Pintura. Leonardo da Vinci, Rafael, Miquel Àngel. L'escola veneciana.
III. L'art del Renaixement a Espanya	3.1. Arquitectura. L'estil plateresc. L'estil classicista o purista. L'estil Herreria. 3.2. Escultura. Els escultors italians. Els principals focus: autors i obres. 3.3. Pintura. La influència dels grans mestres italians. La consolidació del classicisme en la segona meitat del segle. El focus escurialenc i la difusió del manierisme.

Metodologia docent

La metodologia docent utilitzada serà la classe teòrica participativa, on el professor exposarà el contingut del temari, tot fomentant la participació activa de l'alumnat amb aportacions i/o qüestions.

Avaluació

És obligatòria i correspon al professorat. La qualificació serà Apte quan l'assistència arribe com a mínim al 80% de les classes (cal signar cada sessió) i amb un aprofitament dels coneixements demostrat mitjançant el sistema d'avaluació contínua. En qualsevol altre cas, l'alumne apareixerà a les actes com No presentat.

Referències bàsiques de la matèria: bibliogràfiques/ webgràfiques

- ÁLVAREZ VILLAR, J.: *La pintura del renacimiento italiano del siglo XV*. Vicens Vives, Barcelona, 1990.
- ARGAN, G. C.: *Renacimiento y Barroco*. Akal, Madrid, 1987.
- BENÉVOLO, L.: *Historia de la arquitectura del Renacimiento. La arquitectura clásica del siglo XV al siglo XVIII*. Gustavo Gili, Barcelona, 1984. 2 vols.
- BLUNT, A.: *Arte y arquitectura en Francia (1500-1700)*. Madrid, Cátedra, 1992.
- CHASTEL, A.: *El Renacimiento italiano. 1460-1500*, Madrid, Akal, 2005.
- CHECA, F.: *Pintura y escultura del renacimiento en España 1450-1600*. Madrid, Cátedra, 1999.
- FREEDBERG, S. J.: *Pintura en Italia 1500-1600*. Madrid, Cátedra, 1978.
- HEYDENREICH, L. H.; LOTZ, W.: *Arquitectura en Italia 1400-1600*. Madrid, Cátedra, 1991.
- JESTAZ, B.: *El arte del renacimiento*. Akal. Madrid, 1991.
- MARÍAS, F.: *El siglo XVI. Gótico y renacimiento*. Madrid, Sílex, 1992.
- NIETO, V., MORALES, A. J. Y CHECA, F.: *Arquitectura del Renacimiento en España, 1488-1599*. Madrid, Cátedra, 1993.
- NIETO ALCAIDE, V.: *La pintura del renacimiento italiano del siglo XVI*. Barcelona, Vicens Vives, 1990.
- PAOLETTI, J. T., RADKE, G. M.: *El arte en la Italia del Renacimiento*. Akal, Madrid, 2002.
- PARTRIDGE, L.: *El Renacimiento en Roma 1400-1600*. Akal, Madrid, 2007.
- POPE HENNESY, J.: *La escultura italiana del renacimiento*. Nerea, Madrid, 1989
- SUREDA, J.: "El manierismo y la expansión del Renacimiento". Vol. V de *Summa Pictorica. Historia Universal de la Pintura*. Barcelona, Planeta, 1999.
- TOMAN, R.: *El arte en la Italia del Renacimiento. Arquitectura, pintura, escultura, dibujo*. Könemann, 2007.
- ZUFFI, S. (dir). *La pintura renacentista*. Madrid, Electa 2000.

VVAA: "El renacimiento italiano". Vol. IV de *Summa Pictorica. Historia Universal de la Pintura*. Barcelona, Planeta, 1999.

FITXA IDENTIFICATIVA	
Dades de l'assignatura	
Codi	30682
Nom	HISTÒRIA DE L'ART DEL ACADEMICISME AL SEGLE XIX
Crèdits	5
Hores	50
Curs acadèmic	2019/2020

Itinerari	Curs	Període
Història de l'art	2º	2º quadrimestre

Professorat	Departament
Desirée Juliana Colomer	Historia del Arte

Descripció general de la matèria
La assignatura mostrarà la evolució de las manifestacions artístiques de los siglos XVIII y XIX. Se realizará un recorrido por los principales focos artísticos (Francia, Inglaterra, Italia, España, etc.) para ofrecer una visión general del periodo.

Llistat de continguts
<ol style="list-style-type: none"> 1. La transición del rococó al neoclasicismo. Nuevos conceptos e ideales. 2. El revival clásico y el grand tour. <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Descubrimiento de la Antigüedad. 2.2. Winckelmann y Piranesi. 2.3. La teoria romàntica. 3. Arquitectura neoclàssica y romàntica. Aproximaciones al urbanismo. <ol style="list-style-type: none"> 3.1. Francia, Italia, Alemania, Inglaterra y España. 3.2. Estados Unidos. 4. Las nuevas tendencias escultóricas. <ol style="list-style-type: none"> 4.1. Falconet, Houdon, Canova, Thorvaldsen, etc. 5. El Neoclasicismo y el romanticismo en la pintura. <ol style="list-style-type: none"> 5.1. Neoclasicismo: Jacques-Louis David, Antoine-Gros, Benjamin West, entre otros pintores. 5.2. Romanticismo: Caspar David Friedrich, Delacroix, Turner, entre otros maestros. 6. Goya. 7. El realismo en la pintura . <ol style="list-style-type: none"> 7.1. Daumier, Millet, Courbet, etc. 8. El Impresionismo. <ol style="list-style-type: none"> 8.1. Antecedentes. 8.2. Principales artistas del movimiento: Monet, Renoir, Degas, Sisley, etc.

Metodologia docent
La metodologia docente utilizada será la classe teòrica participativa, donde el professor expondrá el contenido del temario, fomentando la participación activa del alumnado con aportaciones y/o cuestiones.

Avaluació

Es obligatòria y corresponde al profesorado. La calificación de Apto se obtendrá cuando la asistencia del alumno supere el 80% de las clases presenciales (es necesario firmar cada sesión) y se demuestre el aprovechamiento de los conocimientos mediante un sistema de evaluación continua. En otro caso, el alumno aparecerá en las actes como No presentado.

Referències bàsiques de la matèria: bibliogràfiques/ webgràfiques

- ARDO CANALÍS, E., Escultura neoclásica en España, Madrid, C.S.I.C., 1957.
- ARGAN, G. C., El arte moderno, Barcelona, Daimon, 1972
- ARNANSON, H.H., Arte Moderno, Barcelona, Daimon, 1972.
- ASSUNTO, R., Los teóricos del Neoclasicismo en Arte, Arquitectura y Estética del siglo XVIII, Madrid, 1980.
- BORNEY, E., Cómo reconocer el arte del Neoclasicismo, Barcelona, 1996.
- CHUECA GOITIA, F., Historia de la arquitectura occidental. IX. Neoclasicismo, Madrid, Ed. Dossat, 1985.
- FRANCASTEL, P., Arte, arquitectura y estética en el siglo XVIII, Madrid, Akal, 1980.
- HAMILTON, G.H., Pintura y Escultura en Europa 1880-1940, Madrid, Cátedra, 1980.
- HERNANDO, J., Arquitectura en España, 1770-1900, Madrid, Cátedra, 1989.
- HITCHCOCK, H. R., Arquitectura de los siglos XIX y XX, Madrid, Cátedra, 1985.
- HONOUR, H., Neoclasicismo, Madrid, Xarait, 1982.
- HONOUR, H., El Romanticismo, Madrid, Alianza, 1981.
- LAFUENTE FERRARI, E., Breve Historia de la Pintura Española, Madrid, Tecnos, 1987 (2 vols.).
- MORRIS, W., Arte y sociedad industrial, Valencia, 1975.
- NOCHLIN, L., El Realismo, Madrid, Alianza, 1991.
- NOVOTNY, F., Pintura y Escultura en Europa, 1780-1880, Madrid, Cátedra, 1981.
- REWALD, J., El Impresionismo, Barcelona, Seix Barral, 1981 (2 vols.).

FITXA IDENTIFICATIVA	
Dades de l'assignatura	
Codi	30683
Nom	HISTORIA DEL ARTE BARROCO
Crèdits	5
Hores	50
Curs acadèmic	2019/2020

Itinerari	Curs	Període
HISTORIA DEL ARTE	SEGON	SEGON SEMESTRE

Professorat	Departament de cada una
JUAN CHIVA BELTRÁN	HISTÒRIA DE L'ART

Descripció general de la matèria	
<i>Introducción al arte y la cultura del barroco europeo a partir de la consideración de los aspectos sociales, con un breve repaso a los sucesos históricos más relevantes para detenerse en las manifestaciones artísticas y su relación con los aspectos anteriormente estudiados, manifestando también las claves para su reconocimiento formal y correcta lectura iconográfica.</i>	<i>Introducció a l'art i a la cultura del barroc europeu a partir de la consideració dels aspectes socials, amb un breu repàs als successos històrics més rellevants, per a detenir-se en les manifestacions artístiques i la seua relació als aspectes anteriorment estudiats, manifestant també les claus per al seu reconeixement formal i correcta lectura iconogràfica.</i>

Llistat de continguts	Descripció de continguts
1. BARROCO ROMANO. Urbanismo en la Roma barroca. Arquitectura en Roma: Maderno, Bernini y Borromini. La escultura de Bernini. Pintura: la Escuela de los Carracci. Caravaggio y sus consecuencias.	1. BARROCO ROMÀ. Urbanisme en la Roma barroca. Arquitectura en Roma: Maderno, Bernini y Borromini. L'escultura de Bernini. Pintura: l'Escola dels Carracci. Caravaggio i les seves conseqüències.
2. BARROCO EN EL NORTE DE ITALIA. Milán y los Borromeo. Turín: de Guarino a Juvarra. La arquitectura veneciana. Los vedutistas: Canaletto y Guardi.	2. BARROCO AL NORD D'ITÀLIA. Milà i els Borromeo. Torí: de Guarino a Juvarra. L'arquitectura veneciana. Els vedutistes: Canaletto i Guardi.
3. BARROCO EN EL SUR DE ITALIA. Los Reinos de Nápoles y Sicilia. Arquitectura. El caso de Artemisia Gentileschi. La pintura de Ribera. Luca Giordano.	3. BARROCO AL SUD D'ITÀLIA. Els Regnes de Nàpols i Sicília. Arquitectura. El cas d'Artemisia Gentileschi. La pintura de Ribera. Luca Giordano.
4. BARROCO HISPANO. La arquitectura española. Las generaciones de la pintura	4. BARROCO HISPÀ. L'arquitectura espanyola. Les generacions de la pintura espanyola:

<p>española: Zurbarán, Velázquez, Murillo. Arte barroco valenciano. Barroco universal: los casos de Asia y América.</p> <p>5. BARROCO EN FRANCIA. La arquitectura francesa de Enrique IV a Versalles. La pintura cortesana francesa. El caso de Poussin y Lorena. Pintura galante: Fragonard, Boucher y Watteau.</p> <p>6. ARTE EN VIENA Y EL IMPERIO. La arquitectura de Fischer von Earlach y Hildebrandt. Pintura en Europa central.</p> <p>7. ARTE BARROCO FLAMENCO. Los Países Bajos: catolicismo y reformismo. Arquitectura barroca flamenca. La pintura de Rubens. La escuela flamenca: Teniers, Clara Peeters y Frans Snyders.</p> <p>8. ARTE BARROCO EN HOLANDA . La arquitectura barroca protestante. La pintura holandesa: Frans Hals, van der Helst y Judith Leyster. Vermeer y Rembrandt.</p> <p>9. BARROCO ANGLOSAJÓN. La llegada del barroco a Londres y el gran incendio. La pintura de Van Dyck. La escuela inglesa del siglo XVIII: Hogarth, Gainsborough y Reynolds.</p>	<p>Zurbarán, Velázquez, Murillo. Art barroco valencià. Barroc universal: els casos d'Àsia y Amèrica.</p> <p>5. BARROC EN FRANÇA. L'arquitectura francesa d'Enric IV a Versalles. La pintura cortesana francesa. El cas de Poussin i Lorena. Pintura galant: Fragonard, Boucher i Watteau.</p> <p>6. ARTE EN VIENA I L'IMPERI. L'arquitectura de Fischer von Earlach i Hildebrandt. Pintura en Europa central.</p> <p>7. ART BARROC FLAMENC. Els Països Baixos: catolicisme y reformisme. Arquitectura barroca flamenca. La pintura de Rubens. L'escola flamenca: Teniers, Clara Peeters i Frans Snyders.</p> <p>8. ART BARROC EN HOLANDA. L'arquitectura barroca reformada. La pintura holandesa: Frans Hals, van der Helst i Judith Leyster. Vermeer i Rembrandt.</p> <p>9. BARROC ANGLOSAXÓ. L'arribada del barroc a Londres i el gran incendi. La pintura de Van Dyck. L'escola anglesa del segle XVIII: Hogarth, Gainsborough i Reynolds.</p>
---	---

Metodologia docent

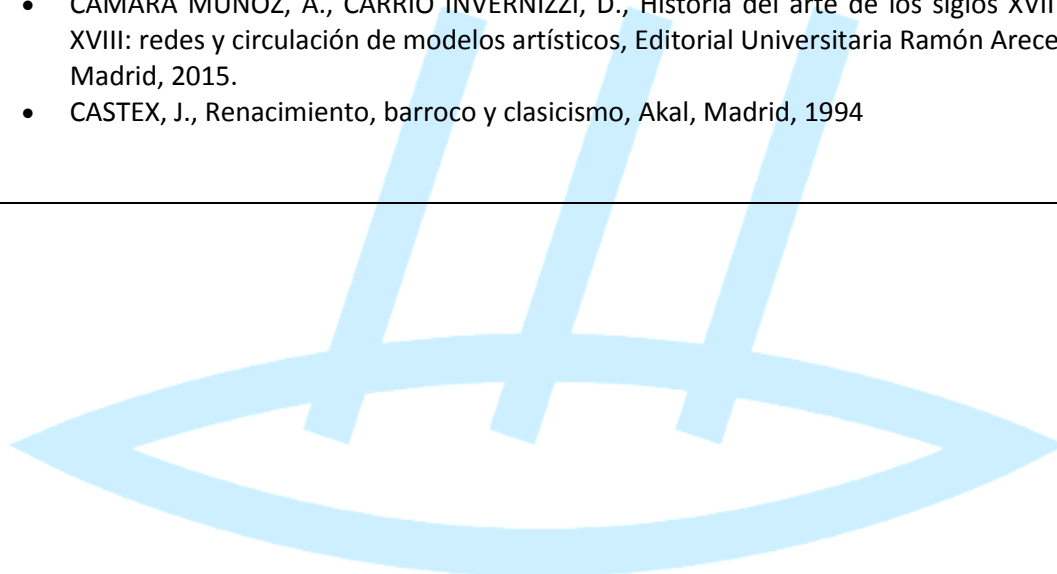
Les classes s'impartiran de forma expositiva amb l'ajuda de presentacions per a reconèixer, analitzar i comprendre algunes de les obres arquitectòniques, escultòriques i pictòriques més rellevants dels segles XVII i inicis del XVIII. Cadascuna de les classes es centrarà en territoris diferents, ajudant a la comprensió de les ciutats del món barroc.

Avaluació

És obligatòria i correspon al professorat. La qualificació d'Apte s'obtindrà quan l'assistència de l'alumne supere el 80% de les classes presencials (cal signar cada sessió) i es demostre l'aprofitament dels coneixements mitjançant un sistema d'avaluació contínua. En altre cas, l'alumne apareixerà a les actes com No presentat.

Referències bàsiques de la matèria: bibliogràfiques/ webgràfiques

- BÉRCHEZ, J., GÓMEZ-FERRER, M., Arte del Barroco, Historia 16, Madrid, 1998.
- BONET CORREA, A., Atlas mundial de la Arquitectura Barroca, Madrid, Electa/Unesco, 2001.
- GOMBRICH, E., Historia del Arte, Debate, Madrid, 1997.
- MARAVALL, J.A., La cultura del barroco, Barcelona, 1975
- MÂLE, E., El Barroco, Encuentro, Madrid, 1985.
- BLUNT, A., Arte y arquitectura en Francia, 1500-1700, Cátedra, Madrid, 1977.
- MARTÍNEZ RIPOLL, A., El Barroco en Italia, Madrid, Grupo 16, 1989.
- MARTÍNEZ RIPOLL, A., El Barroco en Europa, Madrid, Grupo 16, 1989.
- NORBERG-SCHULZ, CH., Arquitectura barroca, Aguilar, Madrid, 1972.
- PACCAROTTI, G., La pintura barroca en Italia, Istmo, 2000, (Turin 1997)
- VARRIANO, J., Arquitectura italiana del barroco al rococó, Alianza Editorial, Madrid, 1990 (1986)
- BLASCO ESQUIVIAS, B., Introducción al arte barroco, Cátedra, Madrid, 2015.
- CÁMARA MUÑOZ, A., CARRIÓ INVERNIZZI, D., Historia del arte de los siglos XVII y XVIII: redes y circulación de modelos artísticos, Editorial Universitaria Ramón Areces, Madrid, 2015.
- CASTEX, J., Renacimiento, barroco y clasicismo, Akal, Madrid, 1994

FITXA IDENTIFICATIVA	
Dades de l'assignatura	
Codi	30684
Nom	Història de la Música
Crèdits	5
Hores	50
Curs acadèmic	2019/2020

Itinerari	Curs	Període
Història de l'Art	Terçer	Primer quadrimestre

Professorat	Departament de cada una
Teresa Izquierdo Aranda	Història de l'Art

Descripció general de la matèria
Evolució de la música al llarg de la història. Apreciació de la música i els seus principals components a través de l'audició musical activa.

Llistat de continguts	Descripció de continguts
<p><u>TEMA I. LA MÚSICA EN L'EDAT MITJANA</u></p> <p>1. El cant gregorià</p> <p>1.1 Orígens i definició</p> <p>1.2 Característiques del cant gregorià</p> <p>1.3 El ritme</p> <p>1.4 La melodia gregoriana</p> <p>3.8 Formes litúrgiques del gregorià</p> <p>A) Los cants de l'Ofici diví</p> <p>B) La Santa Missa.</p> <p>2. Organologia medieval</p> <p>3. la música profana en l'Edat Mitjana</p> <p>3.1 Context històric</p> <p>3.2 Difusió de la música medieval: clergues, errants, goliards, joglars i ministrils</p> <p>3.3 El fenomen trobadoresc</p> <p>4. Origen i raó del naixement de la polifonia: la creació del <i>organum</i>.</p> <p>4.1 El desenvolupament de la polifonia profana.</p> <p><u>TEMA II. LA MÚSICA EN EL RENAIXIMENT</u></p> <p>1. Context històric i social</p> <p>2. El músic del Renaixement</p> <p>3. Estil musical renaixentista</p> <p>4. Principals formes musicals del Renaixement</p>	<p>Estudi de l'evolució històrica del fenomen musical com a manifestació artística específica, entesa com una realitat cultural en la societat de cada període, creada en funció d'una conjuntura política, social, econòmica, religiosa i cultural, amb especial relleu en l'àmbit europeu i la música espanyola.</p>

5. Història i evolució de la música renaixentista
6. La policoralitat veneciana

TEMA III MÚSICA EN EL BARROCO

1. El Barroc com a moviment cultural
- 2 Estils nacionals del Barroc
- 3 Característiques de la música barroca
- 4 Organologia
- 5 La música vocal profana en el Barroc
- 5.1 La *Camerata Fiorentina* y el naixement de l'òpera. Claudio Giovanni Antonio Monteverdi (1567-1643)
- 5.2 L'evolució de l'òpera (1660-1740)
- 6 Música vocal religiosa en el Barroc
- 7 L'eclosió de les grans formes religioses: la cantata, l'oratori y la passió.
- 8 La música instrumental en el Barroc
- 9 L'auge de la música instrumental
- 10 La sonata i el concert
11. Principals compositors del Barroc
Antonio Lucio Vivaldi (1678 - 1741)
Georg Friedrich Händel (1685 – 1759)
Johann Sebastian Bach (1685- 1750)

TEMA IV. MÚSICA CLÀSSICA

1. El classicisme en la música. Concepte i característiques.
2. La música instrumental en el classicisme. Haydn: els quartets, les simfonies.
3. L'òpera en el classicisme. La reforma de Gluck. Mozart i l'òpera
4. Mozart: El concert. La música de cambra. El quintet de corda.
5. Beethoven i l'estil' "clàssic". L'expansió de la forma clàssica. L'evolució beethoveniana.

II. EL ROMANTICISME

1. Origen i concepte.
2. L'abandonament del Classicisme: Schubert.
3. El Romanticisme ple a Alemanya: Mendelssohn i Schumann.
4. L'alternativa italiana: Paganini, Rossini, Bellini i Donizetti.
5. Berlioz i el Romanticisme a França. Chopin.
6. Liszt i Wagner: El gran drama Romàntic.
7. La síntesi romàntica de Verdi.
8. El Nacionalisme romàntic.
9. Pervivències del Romanticisme en el segle XX: Mahler, Puccini

Metodologia docent

- Implementació d'una metodologia dinàmica per a implicar a l'alumnat en el procés d'aprenentatge.
- Presentació en PowerPoint dels continguts temàtics.
- Desenvolupament de l'escolta activa a través de l'audició d'obres, dirigida al reconeixement dels temes musicals així com dels components essencials del llenguatge musical (ritme, compàs, tonalitat, etc.)
- Comentari crític d'obres a partir de les audicions realitzades.
- Ús de recursos audiovisuals.

Avaluació

És obligatòria i correspon al professorat. La qualificació d'Apte s'obtindrà quan l'assistència de l'alumne supere el 80% de les classes presencials (cal signar cada sessió) i es demostre l'aprofitament dels coneixements mitjançant un sistema d'avaluació contínua. En altre cas, l'alumne apareixerà a les actes com No presentat.

Referències bàsiques de la matèria: bibliogràfiques/ webgràfiques

- A.A.V.V. Historia de la música española. Alianza Editorial. Madrid. 1983-85.
- ARGENTA, Fernando. Pequeña historia de la música. Espasa. Madrid. 2010
- CASARES RODICIO, Emilio (director): Diccionario de la Música Española e Hispanoamericana. Sociedad General de Autores y Editores. Madrid. 1999.
- COOK, N. *De Madonna al canto gregoriano: una breve introducción a la música*, Madrid, Alianza. 2001
- CRIVILLÉ i BARGALLÓ, J. Historia de la Música Española. Alianza Editorial. Madrid. 1988.
- FUBINI, Enrico. La estética musical desde la Antigüedad al siglo XX, Madrid, Alianza Editorial. Madrid. 1988 (nueva 1999).
- GONZÁLEZ MARTÍNEZ, Juan Miguel. Materiales didácticos para el estudio de la historia de la música. Universidad de Murcia. Murcia. 2006
- GROUT, D. J. Historia de la Música Occidental. Alianza Editorial, Madrid. 1991.
- LAGO, Pilar. Ópera abierta: el arte de escuchar música, Madrid, Editorial Sanz y Torres. 2004.
- LÓPEZ DE OSABA, Pablo. Historia de la música española. Alianza. Madrid. 1997

- ROBERTSON, A. y STEVENS D. Historia General de la Música. Itsmo, Madrid. 1980.
- RODRÍGUEZ SUSO, Carmen. *Prontuario de Musicología. Música, sonido, sociedad*, («Colección Neuma, 15»), Barcelona, Clivis Publicacions. 2002.
- SACHS, C. Historia Universal de los instrumentos musicales. Buenos Aires. SADIE, Stanley (ed.). The New Grove Dictionary of Music and Musicians. Macmillan. London. 2001.
- WUYTACK, J. Musicalia. Leduc. París. 1957.
- WUYTACK, J. La audición, Leduc, París, 1966.
- WUYTACK, J.; BOAL PALHEIROS, G. Audición musical activa. Libro del Profesor. Associação Wuytack de Pedagogia Musical. Porto. 2000.
- WUYTACK, J.; BOAL PALHEIROS, G. Audición Musical Activa. Libro del alumno. Associação Wuytack de Pedagogia Musical. Porto. 2000.

FITXA IDENTIFICATIVA

Dades de l'assignatura	
Codi	30686
Nom	Historia del Cine
Crèdits	5
Hores	50
Curs acadèmic	2019/2020

Itinerari	Curs	Període
Historia del Arte	3r	Segundo cuatrimestre

Professorat	Departament
Carlos Alfonso Cuéllar Alejandro	Historia del Arte

Descripció general de la matèria

Una parte fundamental de la historia del arte contemporáneo es la historia del cine y de los otros medios de audiovisuales. El objetivo es explicar sus fundamentos históricos, técnicos y estéticos

Llistat de continguts

- 1- Antecedentes y "Prehistoria" del cine: los Pre-cines.
- 2- El Protocine o cine de los primeros tiempos (1895-1914).
- 3- Auge y hegemonía del cine clásico.
- 4- Las vanguardias cinematográficas.
- 5- El cine moderno.
- 6- Los otros medios audiovisuales: la televisión, el vídeo, el cine comprimido, el cine expandido, etc.
- 7- El Cine posmoderno.

Metodologia docent

Propongo una metodología interactiva, a partir de clases prácticas basadas en la proyección de films significativos de las diferentes épocas históricas y corrientes artísticas, su posterior comentario por parte del docente y un debate abierto en el que podrá participar el propio alumnado.

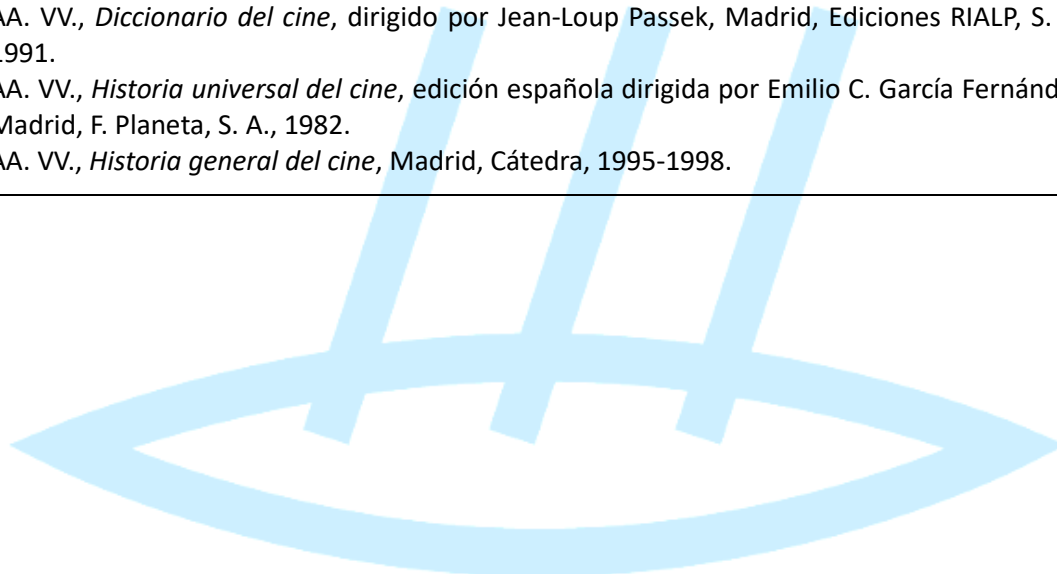
Avaluació

És obligatòria i correspon al professorat. La qualificació d'Apte s'obtindrà quan l'assistència de l'alumne supere el 80% de les classes presencials (cal signar cada sessió) i es demostre l'aprofitament dels coneixements mitjançant un sistema d'avaluació contínua. En altre cas, l'alumne apareixerà a les actes com No presentat.

Referències bàsiques de la matèria: bibliogràfiques/ webgràfiques

- ALONSO GARCÍA, Luis, *La oscura naturaleza del cinematógrafo. Raíces de la expresión aurovisual*, Valencia, Ediciones de la Mirada, 1996.
- AUMONT, J., BERGALA, A., MARIE, M. y VERNET, M., *Estética del cine: espacio filmico, montaje, narración, lenguaje*, Barcelona, Ediciones Paidós Ibérica, S. A., 1983.
- AUMONT, J., y MARIE, M., *Análisis del film*, Barcelona, Ediciones Paidós Ibérica, S. A., 1985.
- BENET, Vicente J., *Un siglo en sombras. Introducción a la historia y la estética del cine*, Valencia, Ediciones de la Mirada, 1999.
- BENET, Vicente J., *La cultura del cine. Introducción a la historia y la estética del cine*, Barcelona, Ediciones Paidós Ibérica, S. A., 2004.
- BOGDANOVICH, Meter y WELLES, Orson, *Ciudadano Welles*, Barcelona, Grijalbo Mondadori, S. A., 1994.
- BORDWELL, David y THOMPSON, Kristin, *El arte cinematográfico*, Barcelona, Ediciones Paidós Ibérica, S. A., 1996.
- CAPARRÓS LERA, José María, *Introducción a la historia del arte cinematográfico*, Madrid, Ediciones RIALP, S. A., 1990.
- CARMONA, Ramón, *Cómo se comenta un texto filmico*, Madrid, Ediciones Cátedra, S. A., 1991.
- CASSETTI, F. y DI CHIO, F., *Cómo se analiza un film*, Barcelona, Ediciones Paidós Ibérica, S. A., 1991.
- CUÉLLAR ALEJANDRO, Carlos A., *Cine y música: el arte al servicio del arte*, Valencia, Universidad Politécnica de Valencia, 1998.
- CUÉLLAR ALEJANDRO, Carlos A., *Jacques Tati*, Madrid, Ediciones Cátedra, S. A., 1999.
- CUÉLLAR ALEJANDRO, Carlos A., *Nuevo Vocabulario básico del audiovisual*, Valencia, Ediciones de la Filmoteca (IVAC), 2011.
- CUÉLLAR ALEJANDRO, Carlos A., *Una (nueva) Historia del Cine*, Valencia, Reproexpress, 2016.
- CHION, Michel, *El Cine y sus oficios*, Madrid, Ediciones Cátedra, S. A., 1992.
- CHION, Michel, *La audiovisión. Introducción a un análisis conjunto de la imagen y el sonido*, Barcelona, Ediciones Paidós Ibérica, S. A., 1993.
- FERNÁNDEZ-TUBAU RODES, Valentin, *El cinema en definicions*, Barcelona, Ixia Llibres, 1990.
- FONOLLOSA I OBIOL, Juli y FENOLLOSA I OBIOL; Francesc, *El muntatge cinematogràfic*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1990.
- GARCÍA FERNÁNDEZ-BALBUENA, Augusto, *Diccionario de cine y video español-inglés/inglés-español. Film and vides Dictionary. Spanish-English/English-Spanish*, Madrid, Ediciones Tayo, 1988.
- GUBERN, Román, *Historia del Cine*, Barcelona, Editorial Lumen, 1986.
- GUBERN, Román, *Del bisonte a la realidad virtual. La escena y el laberinto*, Barcelona, Editorial Anagrama, 1999.
- HEREDERO, Carlos F. y MONTERDE, José Enrique (eds.), *La tradición realista en el cine británico*, Valencia, IVAC La Filmoteca, 2001.
- JACOBS, Lewis, *The Rise of the American Film. A Critical History. With an Essay: Experimental Cinema in America 1921-1947*, New York, Teachers College Press, Columbia University, 1968.
- MARIN, Enric y TRESSERRAS, Joan Manuel, *Cultura de masses i postmodernitat: elogi i crítica de la comunicació contemporània*, València, Edicions 3 i 4, 1994.
- MARTIN, Marcel, *El lenguaje del cine*, Barcelona, Editorial Gedisa, S. A., 1990.
- MONLEÓN, José, *Lo que sabemos de cine*, Madrid, Gregorio del Toro, Editor, 1967.
- ORTIZ, Áurea, *La arquitectura en el cine. Lugares para la ficción*, Valencia, Universidad Politécnica de Valencia, 1998.
- ORTIZ, Áurea y PIQUERAS, María Jesús, *La pintura en el cine. Cuestiones de representación visual*, Barcelona, Ediciones Paidós Ibérica, S. A., 1995.
- PEDRAZA, Pilar y LÓPEZ GANDÍA, Juan, *Federico Fellini*, Madrid, Ediciones Cátedra, S. A., 1999.
- PÉREZ MAS, Miquel, *Diccionari dels mitjans audiovisuals*, Barcelona, Euomo Editorial, 1995.

- RIAMBAU, Esteve, *Orson Welles*, Barcelona, Edicions 62, 1993.
- ROMAGUERA I RAMIO, J. y ALSINA THEVENET, H. (eds.), *Textos y manifiestos del cine*, Madrid, Ediciones Cátedra, S. A., 1993.
- RUSSO, Eduardo A., *Diccionario de Cine. Estética, crítica, técnica, historia*, Barcelona, Ediciones Paidós Ibérica, S. A., 1998.
- SADOUL, Georges, *Historia del cine mundial, desde los orígenes hasta nuestros días*, Madrid, Siglo XXI Editores, S. A., 1972.
- SÁNCHEZ-Biosca, Vicente, *Teoría del montaje cinematográfico*, Valencia, Filmoteca de la Generalitat Valenciana/IVAECM, 1991.
- SÁNCHEZ-BIOSCA, Vicente, *El montaje cinematográfico. Teoría y análisis*, Barcelona, Editorial Paidós, 1997.
- SÁNCHEZ-ESCALONILLA, Antonio (ed.), *Diccionario de creación cinematográfica*, Barcelona, Ariel, 2003.
- SÁNCHEZ NORIEGA, José Luis, *Historia del cine. Teoría y géneros cinematográficos, fotografía y televisión*, Madrid, Alianza Editorial, S. A., 2002.
- TRUFFAUT, François, *El cine según Hitchcock*, Madrid, Alianza Editorial, S. A., 1995.
- URKIJÓ, Francisco Javier, *John Ford*, Madrid, Ediciones Cátedra, 1991.
- AA. VV., *Diccionario del cine*, dirigido por Jean-Loup Passek, Madrid, Ediciones RIALP, S. A., 1991.
- AA. VV., *Historia universal del cine*, edición española dirigida por Emilio C. García Fernández, Madrid, F. Planeta, S. A., 1982.
- AA. VV., *Historia general del cine*, Madrid, Cátedra, 1995-1998.

FITXA IDENTIFICATIVA	
Dades de l'assignatura	
Codi	30685
Nom	Història de L'Art de les Avantguardes al MÓN Actual
Crèdits	5
Hores	50
Curs acadèmic	2018-2019

Itinerari	Curs	Període
Història de L'Art	Tercer Curs	2n Quadrimestre

Professorat	Departament
Alejandro Villar Torres	Història de l'art

Descripció general de la matèria
Anàlisi de les diverses corrents artístiques en la societat des del naixement de les avantguardes i la modernitat fins a l'actualitat. Estudi dels moviments artístics de manera sincrònica en l'arquitectura, escultura i pintura i en els focus geogràfics d'Europa i Estats Units, articulant-se amb els principals esdeveniments polítics i socials del segle XX.

Llistat de continguts	Descripció de continguts
1. La irrupció de les avantguardes	1. Introducció a l'art del segle XX. Els conceptes avantguarda, modernitat, postmodernitat i art contemporani. El moviment fauvista, el Cubisme i les seves derivacions. El Futurisme italià. Els corrents expressionistes a Alemanya. El Dadaisme. El contrapunt de les avantguardes: la Metafísica.
2. Les avantguardes d'entreguerres	2. Neoplasticisme holandès. Constructivisme Rus. Bauhaus. La tornada a l'ordre: Realisme i modernitat en el període d'entreguerres .El Surrealisme.
3. Els fonaments de l'arquitectura moderna	3. Le Corbusier, Wright i Mies van der Rohe.
4. Els nous comportaments artístics després de la II Guerra Mundial	4. L'informalisme Europeu. Expressionisme abstracte i l'Escola de Nova York. La Abstracció postpictòrica. Neodada. Nou Realisme. Pop Art. Art Neo Concret. Art Òptic i Cinètic.
5. De l'art objectual a l'art de concepte en l'esra postmoderna	5. Art Minimal. Land Art i Art Póvera. Accionisme i Body Art. Art Conceptual. Dona, art i tecnologia. La reafirmació de la pintura: Hiperrealisme americà i Realisme europeu.
6. L'escenari de l'art actual.	6. Pintura i escultura finals el segle XX. De la videocreació a l'art urbà.

Metodologia docent

Oferir els coneixements necessaris per identificar de les manifestacions formals dels corrents estètics del segle XX i els trets singulars dels seus principals autors
 Estudi dels ISMES, les seues principals obres i els seus autors
 Diferenciar els fonaments de la modernitat, postmodernitat i món actual
 Exposar de manera clara l'evolució de l'art del últim segle de manera cronològica i alternada amb el seu context històric: fonamentació filosòfica, política i social de cadascú dels moviments de la modernitat i postmodernitat.
 Analitzar el paper de les manifestacions artístiques en cadascú dels moments de la història de la cultura del segle XX.
 Identificar els valors essencials de les corrents artístiques en les col·leccions museogràfiques de l'art valencià contemporani.

Avaluació

És obligatòria i correspon al professorat. La qualificació serà Apte quan l'assistència arribe com a mínim al 80% de les classes (cal signar cada sessió) i amb un aprofitament dels coneixements demostrat mitjançant el sistema d'avaluació contínua.
 En qualsevol altre cas, l'alumne apareixerà a les actes com No presentat.

Referències bàsiques de la matèria: bibliogràfiques/ webgràfiques

- 1. ARGAN, G.C., El arte moderno. 1770-1970, 2 vols., Valencia, Fernando Torres, 1975.
- 2. ARNASON, H., Historia del Arte Moderno, Barcelona-Madrid, Daimón, 1972 (edición revisada y aumentada en A History of Modern Art, Londres, Thames and Hudson, 1998)
- 3. BENEVOLO, L., Historia de la arquitectura moderna, Barcelona, Gustavo Gili, 1999 (8ª ed.)
- 4. CALVO SERRALLER, F., Arte Contemporáneo, Madrid, Taurus, 2001
- 5. KRAUSS, R., La originalidad de la vanguardia y otros mitos modernos, Madrid, Alianza,
- 6. LUCIE-SMITH, E., Movimientos artísticos desde 1945, Barcelona, Destino, 1995
- 7. ID., Artes visuales en el siglo XX, Colonia, Konemann, 2000.
- 8. MARCHAN FIZ, S., Las vanguardias históricas y sus sombras (1917-1930). Summa Artis, Historia general del arte, vol. XXXIX, Madrid, Espasa Calpe, 1995
- 9. MICHELI, M. de, Las vanguardias artísticas del siglo XX, Madrid, Alianza, 1979
- 10. PATUEL, P., Arte Actual, Valencia, Nau Llibres, 2010
- 11. RAMÍREZ, J.A., (dir.), El mundo contemporáneo, Historia del Arte, Madrid, Alianza, 1997, Vol. 4
- 12. STANGOS, N., Conceptos de arte moderno, Madrid, Alianza, 1986 (edición revisada y aumentada en Barcelona, Ediciones Destino, 2000).
- 13. WALTER, I.F., Arte del siglo XX. Pintura, Escultura, Nuevos Medios, Fotografía, Barcelona, Taschen, 2001
- 14. ASHTON, D., La Escuela de Nueva York, Paris, Thames & Hudson, 1999
- 15. COOPER, D., La época cubista, Madrid, Alianza, 1984
- 16. FIEDLER, J. y FEIERABEND, P., Bauhaus, Barcelona, Könemann Verlagsgesellschaft, 2000
- 17. GOLDBERG, R., Performance Art. Desde el futurismo hasta el presente, Barcelona, Destino, 1998
- 18. KRAUSS, R.E., Pasajes de la escultura moderna, Madrid, AKAL, 2002
- 19. LIPPARD, L., Seis Años: La desmaterialización del objeto artístico de 1966 a 1972, Madrid, AKAL, 2004
- 20. MARZONA, D., Arte Minimalista, Madrid, Taschen, 2004

- 21. OSTERWOLD, T., Pop Art, Colonia, Taschen, 1992
- 22. RAQUEJO, T., Land Art, Hondarribia, Guipúzcoa, Nerea, 1998
- 23. VV.AA., Memoria del futuro. Arte italiano desde las primeras vanguardias a la posguerra, Bompiani-Centro de Arte Reina Sofía, Madrid, 1990.
- 24. VV.AA., El objeto surrealista (Cat. Exp.), IVAM Centre Julio González, 1997

- DANYSZ, M., *Antología del arte urbano. Del grafiti al arte contextual*, Promopress, Madrid,

